

بررسی کتاب انارهای تو قشنگ ترند

مدیحه عدالت یار

کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی

m.edalat74@gmail.com

حیدری ابهری، غلامرضا. انارهای تو قشنگ ترند. تصویرگر: حدیثه قربان. ناشر: جمال. ۱۳۹۶.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۰۲-۳۱۶-۵

چکیده

کتاب *انارهای تو قشنگ ترند* برای گروه سنی الف و ب نگاشته شده که نویسنده در آن با دیدگاهی روان کاوانه به نهادینه کردن برخی باورهای دینی در کودکان می‌پردازد. در این جستار، ابتدا عناصر داستانی و پس از آن، داستان از منظر روان شناسی و گنجاندن باورهای دینی بررسی می‌شود. همچنین در پس زبان ساده و کودکانه کتاب می‌توان به برخی اشارات ضمنی از قرآن کریم نیز پی برد که ما را به برخی دیدگاه‌های عرفانی و فلسفی رهنمون می‌کند.

کلیدواژه‌ها

غلامرضا حیدری ابهری، مجموعه کتاب، دینی، ادبیات دینی، روان‌شناسی، کودک

خلاصه داستان

کتاب *انارهای تو قشنگ ترند* از مجموعه «نقاشی‌های خدا» با رویکرد خداشناسی است که در آن، یک کودک میوه‌های خوشمزه و مورد علاقه خود مثل انار، البالو، آلو و به را نقاشی می‌کند؛ در ذهن خود، آن‌ها را با نقاشی‌های واقعی خداوند مقایسه می‌کند و با استدلال‌های کودکانه، میوه‌های خلق‌شده توسط خداوند را مفیدتر می‌بیند. در آخر می‌گوید:

«آفرین به تو به خاطر این میوه‌های پرفایده‌ای که آفریده‌ای. آفرین به تو به خاطر این نقاشی‌هایی که کشیده‌ای.»
یا در قسمت دیگری از کتاب می‌خوانیم:
«من امروز چندتا آلو کشیدم. آلوهای من خیلی قشنگ‌اند اما آلوهایی که تو آفریده‌ای، قشنگ ترند.

تازه با آلوهای تو می‌شود لواشک درست کرد ولی با آلوهای من نمی‌شود.
آلوهای من فقط یک نقاشی‌اند.» (حیدری ابهری ۱۳۹۶: ۳)

پدیدآورنده

غلامرضا حیدری ابهری، در سال ۱۳۴۸ هجری شمسی در شهر تهران به دنیا آمد. تحصیلات دوره ابتدایی و راهنمایی را در همین شهر گذراند. به خاطر علاقه به علوم دینی، تحصیلات دوره دبیرستان را نیمه‌تمام رها کرد و به شهر قم رفت. در مدارس علمیه قم، تحصیل علوم دینی را آغاز کرد و از اساتید بزرگ حوزه بهره برد. او هم‌زمان با تحصیل، نویسندگی را نیز تجربه کرد. اولین اثر او در سال ۱۳۷۴ منتشر شد. از آن به بعد، نیز آثار متنوعی را پدید آورد. البته او چندین اثر ادبی و تاریخی و حدیثی را نیز برای بزرگسالان نوشته است. برخی آثار وی از سوی جشنواره‌های مرتبط با کتاب هم برگزیده شده‌اند. جشنواره کتاب فصل، جشنواره کتاب سال رضوی، جشنواره کتاب دین، از جمله جشنواره‌هایی بوده‌اند که حیدری به دریافت جایزه از آن‌ها توفیق یافته است.

این نویسنده خوش ذوق روحانی، سه سال در مرکز فرهنگ و معارف قرآن به سؤالات کتبی دانش آموزان پاسخ می داد و چند سالی هم با دارالحدیث همکاری می کرده است. غلامرضا حیدری ابهری، ۶ سالی هم هست که در نمایشگاه قرآن حضور می یابد و به سؤالات دینی کودکان و نوجوانان پاسخ می دهد. کتاب *خداشناسی قرآن کودکان*، حاصل همین گفت و گوهایی رو در روی او با کودکان و نوجوانان است. آخرین اثر او *نان و نمک* است که با ۸۵۰ صفحه در قطع رحلی منتشر شده است. موفق ترین آثار او کتاب هایی است که در حوزه توحید و خداشناسی برای کودکان و نوجوانان نوشته است.

برخی آثار و موفقیت های وی عبارت اند از:

خداشناسی قرآنی کودکان، پاسخ به چهل پرسش کودکان درباره خدا

دایره المعارف قرآن، برگزیده دهمین جشنواره کتاب رشد، تقدیر شده جشنواره

کتاب دین

نان و نمک

خدا و قصه هایش، تقدیر شده شانزدهمین دوره کتاب فصل

زندگینامه نهج البلاغه، برگزیده نخستین دوره کتاب فصل

فرهنگنامه سوره های قرآن

پیامبر و قصه هایش، تقدیر شده هفدهمین دوره کتاب فصل

زیارت عاشورا در نگاهی دیگر

فرهنگنامه سوره های قرآن

برگزیده شانزدهمین دوره جایزه کتاب فصل، زمستان ۱۳۸۹، تهران، برای کتاب

خدا و قصه هایش

برگزیده هفدهمین دوره جایزه کتاب فصل، بهار ۱۳۹۰، تهران، برای کتاب *پیامبر و*

قصه هایش

برگزیده دهمین جشنواره کتاب های آموزشی رشد، زمستان ۱۳۹۲، تهران، برای

کتاب *دایره المعارف قرآن*

برگزیده نخستین جشنواره کتاب سال رضوی، زمستان ۱۳۸۴، تهران، برای کتاب

اعجاز خاک

برخی آثار وی به زبان‌های انگلیسی، عربی، اردو، مادایی و اسپانیولی ترجمه شده‌اند.

جایگاه ادبیات دینی در ادبیات کودک

با بررسی ادبیات کودک، درمی‌یابیم که آثار این حوزه با در نظر گرفتن مفهوم کودک و دل‌بستگی و دل‌مشغولی‌های آن از دیگر آثار ادبی جدا می‌شود و در حیطة تخصصی خود به دو شاخه منشعب می‌گردد:

۱- آثاری که به کودک به عنوان «موضوع» می‌نگرند.

۲- آثاری که به کودک در «جایگاه مخاطب» می‌پردازند.

در آثاری که کودک تنها موضوع مورد بحث آنهاست، توسط کودک خوانده نمی‌شود بلکه خوانندگان این دسته از متون بزرگسالان‌اند. اما آثاری که به کودکان، ویژگی‌ها و دنیای آن‌ها در مقام مخاطب و خواننده پرداخته‌اند، توسط کودک خوانده می‌شود و سعی شده تا کودک مخاطب از این خوانش «حداکثر لذت» و به‌طور غیرمستقیم حداکثر بهره آموزشی را ببرد. (حجازی، ۱۳۸۹: ۵۰).

با توجه به عوامل تعیین‌کننده فوق، رده‌بندی مشخصی برای هر دوره از سن بر اساس ویژگی‌ها و علایق کودکان در نظر گرفته شده است که این رده‌بندی در آثار منتشرشده توسط کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان لحاظ می‌شود. بر همین اساس، در جلد کتاب *انارهای تو قشنگ‌ترند* این‌گونه آمده است: مناسب برای خردسالان.

در نتیجه برای گروه سنی الف در نظر گرفته شده است. گروه سنی الف شامل کودکان از صفر تا زیر دبستان است.

از ویژگی‌های کتب مناسب این گروه، نثرهای آهنگین، جمله‌بندی‌های ساده، هماهنگ و متناسب با توانایی‌های کودک، متناسب با زاویه‌دید بچه‌ها، آموزش‌های غیرمستقیم، پایان‌های خوش و امیدوارکننده است.

یکی از زیرشاخه‌های ادبیات کودک، ادبیات دینی کودک است. از مباحث کلیدی این حوزه، آشنایی و آموزش کودکان با خدا و آفریده‌های اوست.

برای آموزش خداشناسی، روش‌های متعددی وجود دارد که می‌توان از آن‌ها در راه معرفی صحیح خداوند و صفات او به کودکان بهره گرفت. در سیره تربیتی معصومین (ع) نیز چهار کلید اصلی مشاهده می‌شود که عبارت‌اند از:

مفروض گرفتن اصل وجود خدا، استفاده از دلایل روشن و قابل فهم، تأکید بر معرفی خدا از راه صفات، ایجاد ارتباط با خدا و حفظ آن (که آثاری چون تقویت، رشد و ارتقای ایمان به خدا و انس با خدا و محبت او را در پی دارد). (داوودی، ۱۳۸۳: ۴۷ - ۴۶).

در طرح داستان‌های دینی باید به این موارد نیز توجه نمود:

الف) کودکان تا سه‌سالگی و برخی دوره‌های دیگر، بین واقعیت و افسانه‌های خیالی تفاوتی قائل نیستند. آن‌ها هر داستانی را که درباره ادیان و انبیا (ع) گفته شود، باور خواهند کرد. حتی ممکن است وانمود کنند که خود یکی از شخصیت‌های داستان هستند، چراکه تفکیک میان واقعیت و آنچه در خیال او می‌گذرد، برای کودک مشکل است. داستان‌های جذاب و شخصیت‌های آن برای کودکان بسیار قابل باورتر و واقعی‌تر از توصیه‌های اخلاقی و تربیتی مجرد و ذهنی هستند.

ب) در طرح داستان‌های دینی باید دقت کرد که از بیان وقایعی که مربوط به عذاب‌ها و سخت‌گیری‌های خداوند بر بندگان می‌شود، خودداری کرده و بیشتر به بازگویی داستان‌هایی پرداخته شود که چهره‌ای صمیمی و مهربان از پروردگار را به نمایش می‌گذارند.

ج) در نوشتن ادبیات دینی بهتر است از مضامین دینی و مطابق فرهنگ هر قوم استفاده شود چراکه ارزش‌های نهادینه هر ملیت را می‌توان در فرهنگ آن جست‌وجو کرد، مانند داستان حضرت یونس (ع) که مفاهیمی چون ناامید نشدن از رحمت خداوند و توبه کردن پس از آگاه شدن از اشتباه و خطای خود، در آن نهفته است.

د) پرهیز از مستقیم‌گویی

ه) جلوگیری از تکرار و کلیشه‌پردازی

(یاب، ۱۳۸۱)

بررسی عناصر داستان

۱- فضا

داستان حالت تصویری دارد و دنبال کردن تصاویر می‌تواند داستان را به خوبی روایت کند. متن و تصویرها از هماهنگی خوبی برخوردارند. فضاسازی‌های تصویر و شخصیت‌پردازی‌ها بسیار ساده و دل‌نشین و گویای روایت متن است. از دیگر ویژگی‌های سبکی، استفاده از پالت رنگ‌های روشن و گرم و جذب‌کننده است که البته با مضمون متن کاملاً همخوانی دارد؛ استفاده از رنگ‌آمیزی‌های شاد در تصاویر موجب توجه کودک به داستان می‌شود و همچنین می‌تواند حسی نوستالژیک از خاطرات کودکی را در خواننده بزرگسال زنده کند و لذت زایدالوصفی را در حین خوانش ایجاد کند.

بیشتر فضاسازی‌ها حول شخصیت‌های اصلی، تصویر شده است اما برخی جزئیات هم در بعضی پلان‌ها به چشم می‌خورد که بر جذابیت تصاویر اضافه کرده است. برای مثال، در توصیف توت‌فرنگی‌ها، کشیدن قاشق آغشته به مربا و مورچه‌هایی که با ترس و لرز آن را برای فراهم کردن غذای خود حمل می‌کنند، جالب توجه است.

۲- زاویه دید

در این کتاب، داستان از زاویه اول‌شخص روایت می‌شود. صدا و زاویه دید برای کودک است. با این شیوه روایت، متن به مخاطب هم نزدیک‌تر می‌شود، به علاوه، تمام سعی متن در دیدن مفاهیم از زاویه‌ای کودکانه است. زاویه‌ای که متن انتخاب کرده همراه با جست‌وجو و تکاپوی کودک برای یافتن جواب سؤال‌های سخت در ظاهر ساده خود است.

جمله‌بندی متن چیزی بین نثر و شعر است که می‌توانست با اندکی جابه‌جایی در کلمات و آهنگین‌تر کردن کلام بر هرچه مفهومی‌تر بودن متن برای مخاطبان خردسال خود تأثیرگذار باشد. با این حال، وجود لحن کودکانه به نسبت بر این مسئله هم‌پوشانی داشته است.

۳- مضمون‌پردازی

هدف کلی داستان آشنایی با مفهوم خداشناسی و شکرگزاری برای آنهاست.

در علم الهیات، خداشناسی به این معناست که انسان به حقیقتی برسد که درک کند خداوند علت و خالق اوست و او عین نیاز و متعلق به خداوند است. چنان که در قرآن می‌فرماید: «ای مردم! شما همگی نیازمند به خدایید، تنها خدا است که بی‌نیاز و شایسته هرگونه حمد و ستایش است.» (فاطر / ۳۵)

به طور کلی، معرفت و شناخت یک موجود به حسب آن شیء موردشناخت، به دو صورت تحقق می‌یابد. یکی شناخت حضوری و دیگری شناخت حصولی. در مورد خداوند نیز همین دو نوع متصور است. یکی شناخت حضوری که بدون وساطت مفاهیم ذهنی، تحقق می‌یابد و دیگری شناخت کلی و حصولی که به وسیله مفاهیم عقلی حاصل می‌شود و مستقیماً به ذات الهی تعلق نمی‌گیرد. (مصباح یزدی، ۱۳۹۶: ۱۹).

برای شناختن خداوند، راه‌های متعددی وجود دارد. یکی از راه‌های شناخت خداوند تفکر و استدلال است که باری تعالی نیز به آن اشاره می‌کند:

«و خداوند شما را از شکم مادرانتان خارج نمود، در حالی که هیچ چیز نمی‌دانستید و برای شما گوش و چشم و عقل قرار داد، تا شکر نعمت او را بهجا آورید.» (نحل / ۱۶).

با دقت در آیات الهی و سخن امیرالمؤمنان که فرمودند: «دنیا مظهر تجلیات خداوند است» می‌توان در لحظه لحظه حالات دنیایی، خدا را مشاهده نمود.

با این مقدمه، نویسنده کتاب توانسته از این مفاهیم به‌خوبی بهره‌گیری و در قالب داستان تمثیلی، نعمت‌های خوش‌آب‌ورنگ و موردعلاقه کودکان را به آن‌ها بیاموزد. از این قبیل‌اند:

«خدایا! من امروز چندتا توت‌فرنگی کشیدم. توت‌فرنگی‌های من خیلی قشنگ‌اند اما توت‌فرهنگی‌هایی که تو آفریده‌ای، قشنگ‌ترند.

تازه با توت‌فرنگی‌های تو می‌شود مربا ساخت اما با توت‌فرنگی‌های من نمی‌شود مربا ساخت. توت‌فرنگی‌های من فقط یک نقاشی‌اند.» (صفحه ۵)

یا

«خدایا! من امروز چندتا آلبالو کشیدم. آلبالوهای من خیلی قشنگ‌اند اما آلبالو‌هایی که تو آفریده‌ای قشنگ‌ترند. تازه با آلبالوهای تو می‌شود، شربت بسازیم ولی با آلبالوهای من نمی‌شود. آلبالوهای من فقط یک نقاشی‌اند.» (صفحه ۴)

دیدگاه عرفانی و روان‌شناسی

داستان در خلال مفهوم اصلی، مفاهیم دیگری را نیز تبیین می‌کند از قبیل توکل داشتن، برتری خداوند بر دیگران - که می‌تواند اشارات ضمنی را در قالب عناصر مجازی از آیات قرآنی هم به همراه داشته باشد - و حل مسئله و تقویت قوه ادراک قیاسی کودک.

در کنار پرورش تفکر دینی کودکان، این کتاب می‌تواند از منظر روان‌شناسی نیز قابل توجه باشد که با دیدگاه قیاسی که بین نقاش بودن کودک با خالقیت خداوند برقرار می‌کند، می‌تواند این پیش‌زمینه را در کودک خردسال ایجاد کند که بتواند با دید قیاسی به نعمت‌های خدا نگاه کند و به وسیله آن‌ها شاکر بودن را تمرین کند. حتی می‌تواند در قالب عرفان عملی و فلسفی نیز کارگشا باشد، به این صورت که نویسنده با نگاه عملی و زبان ساده خود، قدرت مطلق بودن خداوند را - که یادآور آیه قل الله خالق کل شیء و هو الواحد القهار (رعد / ۱۶) است - با استدلال‌های ساده به مخاطبان خردسال خود آموزش می‌دهد.

منابع

- قرآن کریم. (۱۳۸۸). ترجمه حسین انصاریان. آیین دانش.
- داوودی، محمد و حسینی‌زاده، سیدعلی. (۱۳۸۳). سیره تربیتی پیامبر و اهل بیت. تهران: سمت.
- حجازی، بنفشه. (۱۳۸۰). ادبیات کودک و نوجوان: ویژگی‌ها و جنبه‌ها. تهران: نشر روشنگران و مطالعات زنان.
- حیدری ابهری، غلامرضا. (۱۳۹۶). انارهای تو قشنگ‌ترند. نشر جمال.
- مصباح یزدی، محمدتقی. (۱۳۹۶). معارف قرآن: خداشناسی، کیهان‌شناسی، انسان‌شناسی. سازمان تبلیغات اسلامی.
- یاب، ایریس. (۱۳۸۱). کلیدهای آموختن به کودکان درباره خدا. ج ۳. مترجم: مسعود حاجی‌زاده. تهران: صابرین.